

Brandweermannen en prinsessen

Jongens en meisjes en hun verschillen

Brandweermannen en prinsessen

Jongens en meisjes en hun verschillen

Auteur: Anne-Marie Duringhof

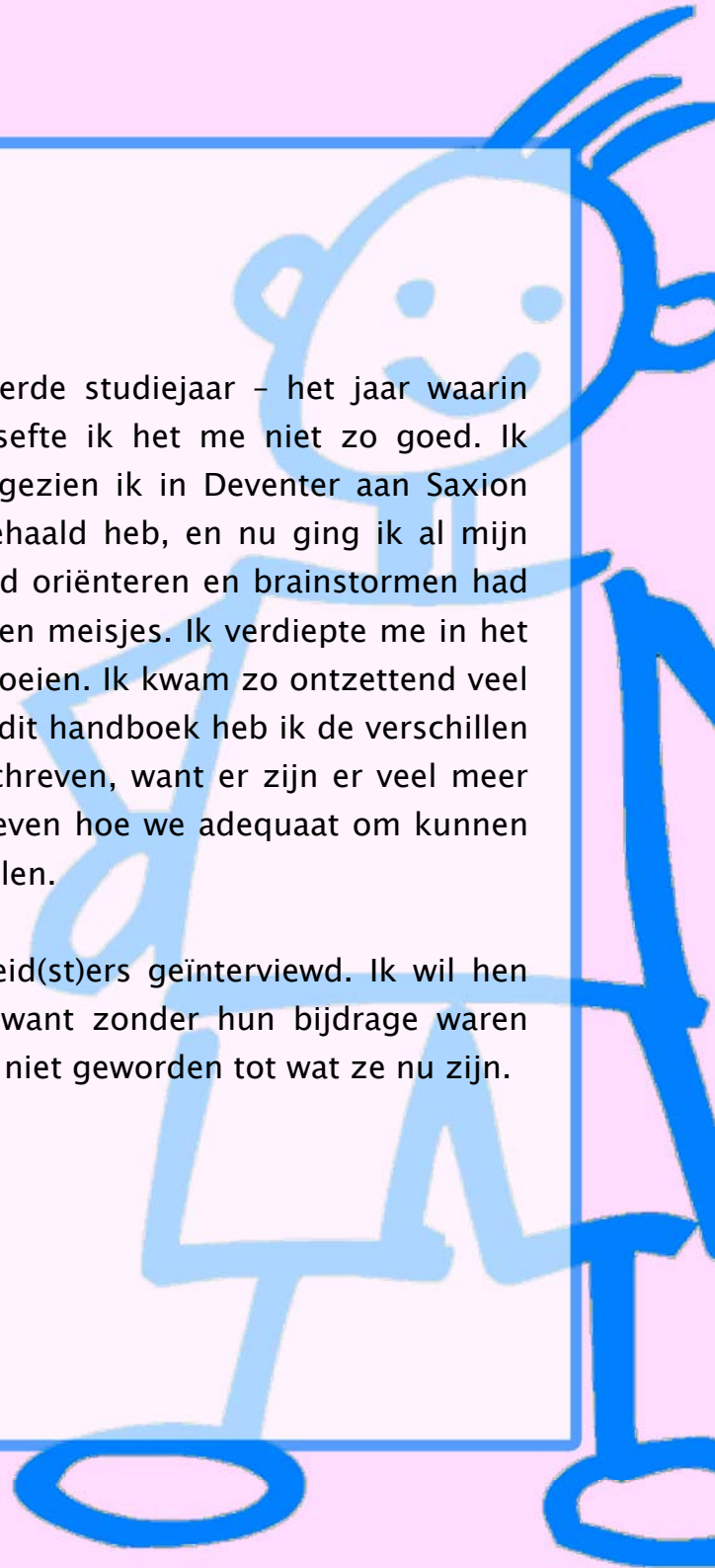

Voorwoord

In september 2006 begon ik aan mijn vierde studiejaar – het jaar waarin afgestudeerd moest worden. Eigenlijk beseftte ik het me niet zo goed. Ik studeerde net twee jaar in Nijmegen, aangezien ik in Deventer aan Saxion Hogeschool IJsselland mijn propedeuse behaald heb, en nu ging ik al mijn afstudeerjaar in. Na een fase van uitgebreid oriënteren en brainstormen had ik een idee: de verschillen tussen jongens en meisjes. Ik verdiepte me in het onderwerp, welke me meer en meer ging boeien. Ik kwam zo ontzettend veel tegen waar ik totaal geen weet van had! In dit handboek heb ik de verschillen tussen jongens en meisjes uitgebreid beschreven, want er zijn er veel meer dan je denkt. In een tabel heb ik weergegeven hoe we adequaat om kunnen gaan met deze zogenaamde genderverschillen.

Voor mijn onderzoek heb ik een aantal leid(st)ers geïnterviewd. Ik wil hen graag bedanken voor hun medewerking, want zonder hun bijdrage waren mijn onderzoeksverslag en dit eindproduct niet geworden tot wat ze nu zijn.

Anne-Marie Duringhof

Inhoudsopgave

Inleiding	9
Een stukje ontwikkeling	11
Prenatale fase.....	11
Bewustwording van het jongen of meisje zijn	12
Verschillen tussen jongens en meisjes	15
Jongens- en meisjesbaby's.....	15
Hormoonhuishouding.....	17
Hersenontwikkeling.....	19
Taalontwikkeling	20
Sociaal-emotionele ontwikkeling.....	21
Spelontwikkeling	23
Motorische ontwikkeling	25
Zindelijkheid	27
De wereld om het kind heen	29
Verschillen in de opvoeding	29
Gendersverschillen binnen groepsleiding.....	31
Een adequate aanpak	35
Aansluiten bij de behoeften van jongens	35
En meisjes?.....	39
Conclusie	43
Aanbevelingen	45

Inleiding

“Als ik later groot ben dan word ik brandweerman, die dan heel erg dapper is en mensen redden kan. Die hele grote vuren in een oogwenk blust, als mensen in paniek zijn dan stel ik ze gerust. Ik ga dan ook voor elk gevaar nooit even aan de kant, en omdat ik een held ben komt mijn foto in de krant.” – Een typische jongensdroom toch?

De afgelopen dertig jaar overheerste de gedachte dat verschillen tussen jongens en meisjes uitsluitend het gevolg zouden zijn van conditionering. Volgens deze denkwijze komen geslachtsverschillen voort uit het speelgoed en kleding dat we kinderen geven. Men dacht dan ook dat wanneer we meisjes met Lego en jongens met poppen zouden laten spelen, sekseverschillen en de problemen die deze verschillen met zich meebrengen zouden verdwijnen. Met deze theorie hoopte men de oude stereotype opvattingen te doorbreken – als alle kinderen op gelijke wijze worden grootgebracht verdwijnen de sekseverschillen. Dit was een belangrijke sociale verandering in de twintigste eeuw. Het idee dat er tussen jongens en meisjes aangeboren biologische verschillen bestaan, was volledig in tegenspraak met deze denkwijze. Uitspraken in die richting werden dan ook zeker niet aangemoedigd. Onderzoeken naar verschillen tussen beide seksen werden een taboe: mannen en vrouwen waren gelijk. Nieuw onderzoek heeft echter bevestigd dat jongens en meisjes in een aantal positieve opzichten wel degelijk anders zijn.

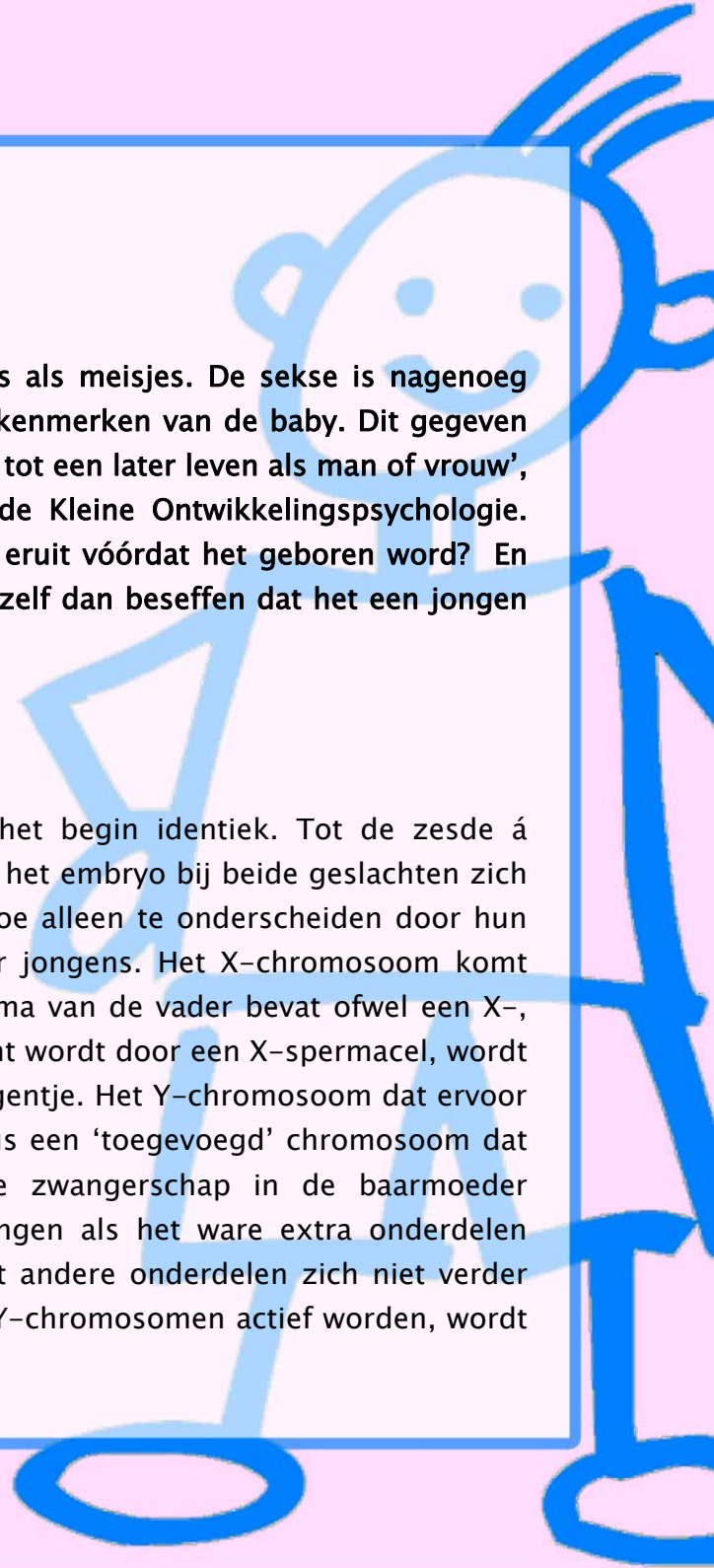

Een stukje ontwikkeling

'Jongens worden als jongens geboren, meisjes als meisjes. De sekse is nagenoeg altijd direct te herkennen aan de lichamelijke kenmerken van de baby. Dit gegeven is het startpunt voor een ontwikkeling die leidt tot een later leven als man of vrouw', zo beschrijft Rita Kohnstamm in haar boek de Kleine Ontwikkelingspsychologie. Maar hoe ziet de ontwikkeling van een kindje eruit vóórdat het geboren wordt? En als het eenmaal geboren is, wanneer gaat het zelf dan beseffen dat het een jongen of een meisje is?

Prenatale fase

Vrouwelijke en mannelijke embryo's zijn in het begin identiek. Tot de zesde á zevende week ontwikkelt de geslachtsklier van het embryo bij beide geslachten zich op dezelfde wijze. De embryo's zijn tot dan toe alleen te onderscheiden door hun geslachtshormonen: XX voor meisjes, XY voor jongens. Het X-chromosoom komt voort uit de eicel van de moeder, en het sperma van de vader bevat ofwel een X-, ofwel een Y-chromosoom. Als het eitje bevrucht wordt door een X-spermacel, wordt het een meisje; zo niet, dan wordt het een jongentje. Het Y-chromosoom dat ervoor zorgt dat een embryo een jongen wordt, is dus een 'toegevoegd' chromosoom dat ongeveer de zesde á achtste week van de zwangerschap in de baarmoeder werkzaam wordt en ervoor zorgt dat een jongen als het ware extra onderdelen krijgt. Het chromosoom zorgt er ook voor dat andere onderdelen zich niet verder ontwikkelen. Als bij een mannelijke foetus de Y-chromosomen actief worden, wordt

eveneens testosteron aangemaakt. Door dit chemische verschijnsel krijgt de baby langzaamaan meer en meer kenmerken van een jongen. Zo krijgt de baby testikels en een penis en maakt hij nog andere, subtielere veranderingen door in zijn lichaam en hersenen. De testosteronaanmaak bij jongetjes vormt de hersenen al in de prenatale fase tot 'mannelijke' hersenen die zowel in emotioneel als cognitief opzicht geheel verschillen van de vrouwelijke hersenen. Hier kom ik in het volgende hoofdstuk op terug. Als de testikels zijn gevormd beginnen ook zij nog eens testosteron aan te maken, waardoor de baby steeds meer mannelijke eigenschappen krijgt. Het vrouwelijke X-chromosoom zet pas vanaf de twaalfde week aan tot de vorming van eierstokken. Naarmate de zwangerschap vordert scheiden de eierstokken en geslachtsklieren geslachts-hormonen af, die betrokken zijn bij de totstandkoming van fysieke eigenschappen en ook het toekomstige gedrag van de foetus beïnvloeden.

Bewustwording van het jongen of meisje zijn

Naarmate een kindje ouder wordt begint het meer en meer te beseffen dat hij iemand is, een individu. Hij ontwikkelt dan het zogenaamde 'ik-besef'. Met zo'n 3 jaar gaat een kind zijn eigen grenzen en die van anderen verkennen: wat kan ik, hoever kan ik gaan? De peuter raakt tevens hevig geïnteresseerd in zijn eigen lichaam. Hij is nieuwsgierig naar hoe zijn lijfje er uitziet en hoe deze aanvoelt. Deze interesse gaat ook uit naar de lichamen van andere kinderen. Peuters zijn benieuwd of hun lijfje er net zo uitziet als die van hun leeftijdsgenootjes. Deze nieuwsgierigheid uiten zij openlijk, door samen doktertje te spelen bijvoorbeeld, of door stiekem te kijken door openstaande deuren van de bad- of slaapkamer, en natuurlijk het toilet.

Als kinderen ongeveer twee jaar zijn weten ze of ze een jongen of een meisje zijn. Rond een jaar of drie begrijpen ze dat je als jongen een man wordt, en als meisje een vrouw. Ze beseffen zich alleen nog niet dat het gegeven een jongen of een meisje te zijn, iets blijvend is. Jongetjes van deze leeftijd doen dan ook nog uitspraken als “Ik wil later mamma worden” of “Later, als ik een meisje ben, dan...”. Voor meisjes geldt hetzelfde. In de loop van het vijfde jaar dringt het tot hen door dat het jongen of meisje zijn een onomkeerbaar iets is.

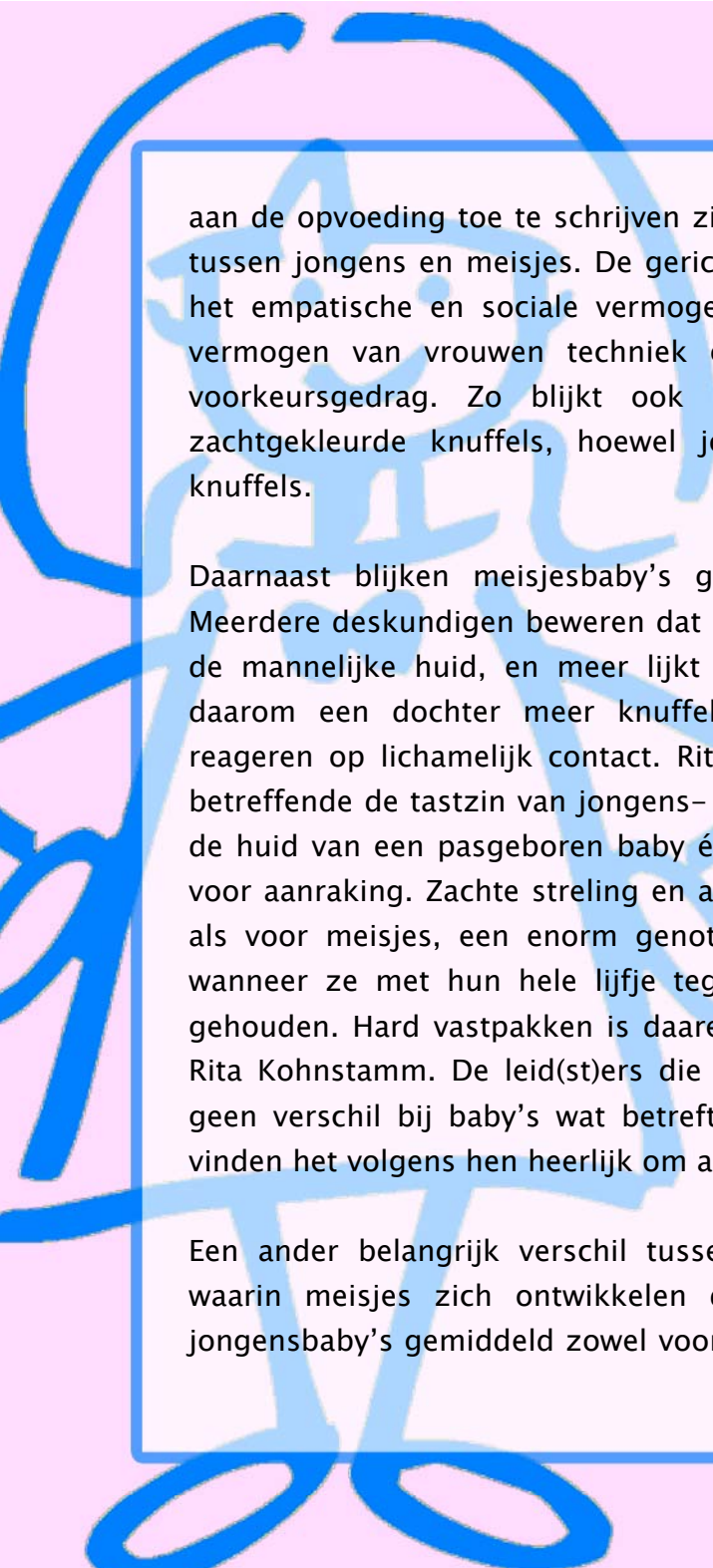

Verschillen tussen jongens en meisjes

Onder andere je geslacht bepaalt hoe mensen met je omgaan en hoe je je ontwikkelt. Men gebruikt hiervoor in de literatuur steeds vaker het Engelse begrip *genderontwikkeling*. Sommige verschillen tussen jongens en meisjes zijn zo duidelijk dat het een wonder is dat ze ooit over het hoofd werden gezien. Dit betekent echter niet dat “iedere jongen is...” of “ieder meisje is...”. Tenslotte zijn er ook meisjes die sterker of lichamelijk actiever zijn dan jongens.

Jongens- en meisjesbaby's

De hypothese bestond dat jongensbaby's de eerste dag al langer kijken naar objecten, hoewel meisjes langer naar mensen kijken. Baron-Cohen liet binnen zijn instituut een onderzoek doen waarin deze hypothese getoetst werd. En inderdaad, de hypothese was juist. Meisjes zoeken vanaf het begin meer oogcontact en richten zich meer op stemmen en gezichten dan jongens. Ook wanneer kinderen ouder zijn gaat de gerichtheid van jongens eerder uit naar voorwerpen en hoe ze functioneren en de gerichtheid van meisjes meer naar mensen en hoe deze socialiseren. Een van de geïnterviewde leidsters dacht dit verschil tussen jongens- en meisjesbaby's eveneens te herkennen: “Ik herinner me wel baby's die, als je ze oppakt, echt langs je heen kijken. Dan zie je gewoon dat ze je niet aan willen kijken. En dan denk ik, dat waren inderdaad volgens mij allemaal jongetjes.” Het sociale, empathische van meisjes en het technische van jongentjes, lijkt dus al vanaf de eerste dag na de geboorte biologisch ondersteund. Dit grote verschil kan de eerste dag uiteraard niet

aan de opvoeding toe te schrijven zijn en is dus een wezenlijk aangeboren verschil tussen jongens en meisjes. De gerichtheid op objecten sluit de belangstelling voor het empathische en sociale vermogen echter niet uit. Andersom sluit het sociale vermogen van vrouwen techniek en abstractie niet uit. Het gaat slechts om voorkeursgedrag. Zo blijkt ook dat meisjes vaker kiezen voor zachte en zachtgekleurde knuffels, hoewel jongens kiezen voor 'harde' en felgekleurde knuffels.

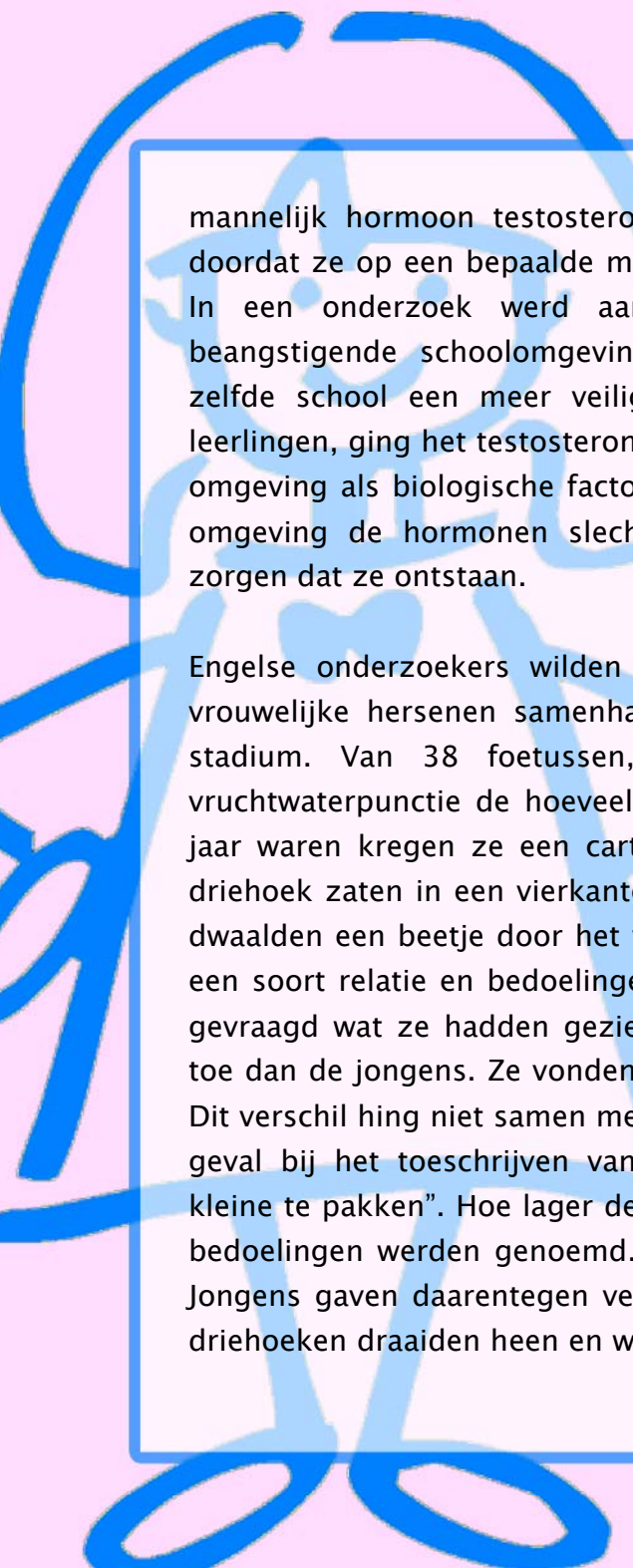
Daarnaast blijken meisjesbaby's gevoeliger te zijn voor geluid en aanraking. Meerdere deskundigen beweren dat de vrouwelijke huid aanmerkelijk dunner is dan de mannelijke huid, en meer lijkt te verlangen naar aanraking. Ouders zouden daarom een dochter meer knuffelen en strelen, aangezien meisjes positiever reageren op lichamelijk contact. Rita Kohnstamm maakt echter geen onderscheid betreffende de tastzin van jongens- en meisjesbaby's. De psychologe beschrijft dat de huid van een pasgeboren baby één groot tastzintuig is, en het zeer gevoelig is voor aanraking. Zachte streling en aanraking is voor een baby, zowel voor jongens als voor meisjes, een enorm genot. Huilende baby's kalmeren dan ook meestal wanneer ze met hun hele lijfje tegen het lichaam van een volwassene worden gehouden. Hard vastpakken is daarentegen een heel onaangenaam gevoel volgens Rita Kohnstamm. De leid(st)ers die geïnterviewd zijn zien over het algemeen ook geen verschil bij baby's wat betreft aanraking: zowel jongens- als meisjesbaby's vinden het volgens hen heerlijk om aangeraakt te worden.

Een ander belangrijk verschil tussen jongens- en meisjesbaby's is de snelheid waarin meisjes zich ontwikkelen de eerste maanden van hun leven. Zo zijn jongensbaby's gemiddeld zowel voor als na de geboorte kwetsbaarder dan meisjes.

Het beendergestel van jongens ontwikkelt zich namelijk langzamer dan bij meisjes. Pas wanneer jongetjes vier tot zes weken oud zijn, is hun beendergestel net zover ontwikkeld als dat van pasgeboren meisjes. Ook het gewicht en de lengte nemen bij meisjes sneller toe dan bij jongetjes, en ze krijgen hun hoektanden eerder dan jongens. Verder blijkt dat meisjes met zo'n zes maanden al zelfstandiger zijn dan jongetjes van deze leeftijd. Zo zijn ze in staat zichzelf met speelgoed bezig te houden en kunnen ze zichzelf troosten met een knuffel of door heerlijk op de duim te zuigen. Met zo'n zeven maanden kunnen meisjes over het algemeen ook al van de ene naar de andere kant rollen en kunnen vaak zelfs al kruipen. Daarnaast zijn ze met zeven maanden vaak al vaardig in het hanteren van een lepel. Jongens doen er langer over deze vaardigheden te ontwikkelen. Deze verschillen in de ontwikkeling zetten zich in een hoog tempo voort. "Tegen de peutertijd zijn de fijnmotorische vaardigheden bij meisjes aanzienlijk beter ontwikkeld dan bij jongens", aldus psychologe Gisela Preuschoff.

Hormoonhuishouding

Men heeft gedacht dat het mannelijk en vrouwelijk lichaam verschillende hormonen bevatten, namelijk androgenen bij de man en progesteron bij de vrouw. Moderne endocrinologie, oftewel hormonenleer, neemt aan dat beide hormonen in zowel het vrouwelijk als het mannelijk lichaam voorkomen, maar dat het ene geslacht sneller reageert op boodschappen van het ene hormoon, en het andere geslacht sneller op dat van het andere hormoon. Deze hormoonhuishouding zorgt eveneens voor een verschil in de hersenprocessen van beide geslachten, en beïnvloeden dus ook het gedrag van beide seksen. Maar niet iedereen accepteert dat hormonen het gedrag van jongens beïnvloeden. Sommige feministische biologen beweren dat het

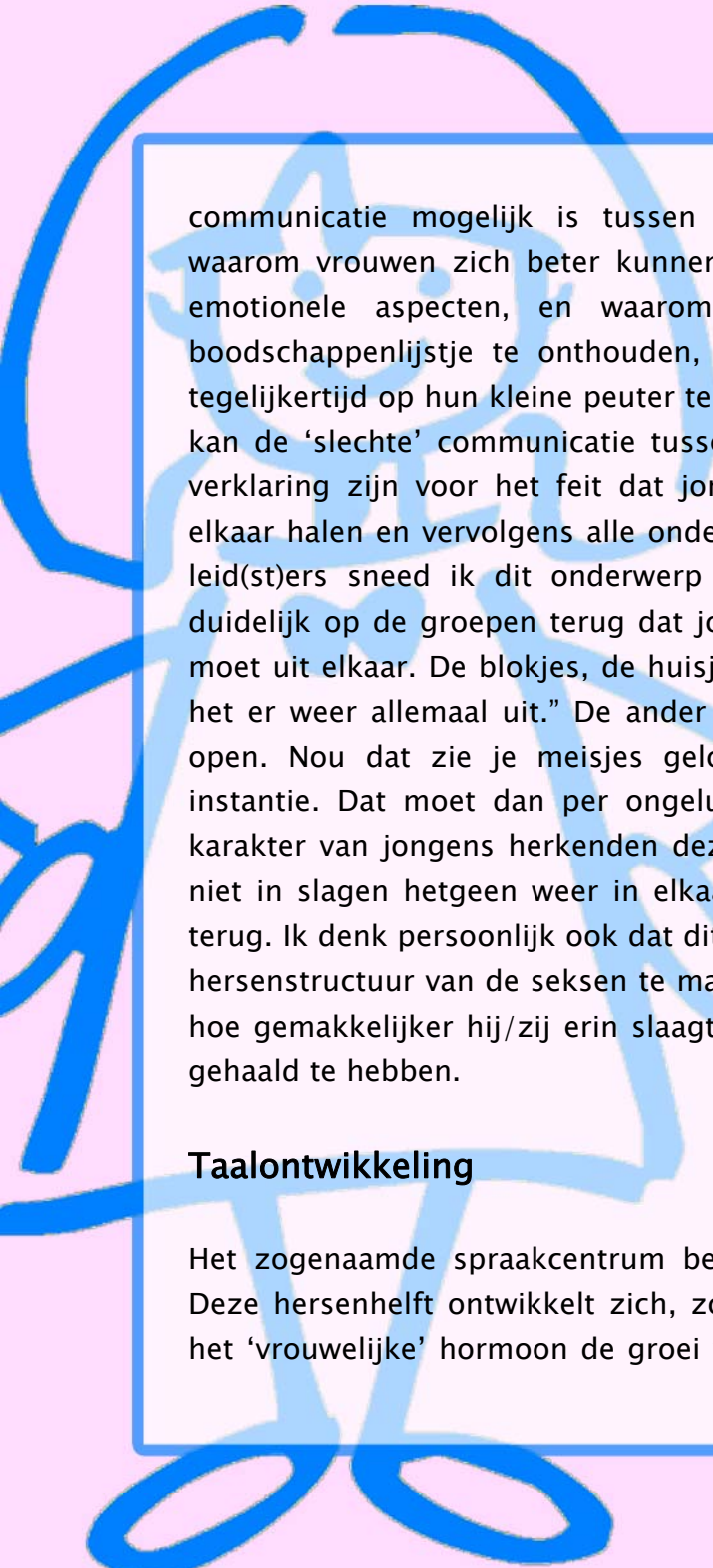
mannelijk hormoon testosteron ontstaat door conditionering, dat het dus komt doordat ze op een bepaalde manier worden opgevoed. Dit is gedeeltelijk ook waar. In een onderzoek werd aangetoond dat jongetjes in een geweldadige of beangstigende schoolomgeving meer testosteron produceerden. Wanneer deze zelfde school een meer veilige situatie creëerde en meer steun bood aan de leerlingen, ging het testosteronniveau aanmerkelijk omlaag bij de jongens. Zowel de omgeving als biologische factoren spelen dus een rol. Een verschil is alleen dat de omgeving de hormonen slechts *beïnvloedt*, hoewel biologische factoren ervoor zorgen dat ze ontstaan.

Engelse onderzoekers wilden weten of de verschillen tussen de mannelijke en vrouwelijke hersenen samenhangt met de hoeveelheid testosteron in het foetale stadium. Van 38 foetussen, 24 'jongens' en 14 'meisjes', werd via een vruchtwaterpunctie de hoeveelheid testosteron vastgesteld. Toen de kinderen vier jaar waren kregen ze een cartoonachtig filmpje te zien: een grote en een kleine driehoek zaten in een vierkante ruimte, die aan één kant open was. De driehoeken dwaalden een beetje door het vierkant, maar af en toe zou je aan hun bewegingen een soort relatie en bedoelingen kunnen toeschrijven. Na afloop werd de kinderen gevraagd wat ze hadden gezien. Meisjes schreven de driehoeken vaker gevoelens toe dan de jongens. Ze vonden de kleine zielig of dachten dat de grote kwaad was. Dit verschil hing niet samen met de hoeveelheid foetaal testosteron. Dat was wel het geval bij het toeschrijven van bedoelingen: "Hij wilde eruit", "Hij probeerde die kleine te pakken". Hoe lager de testosteronwaarde was geweest hoe vaker dat soort bedoelingen werden genoemd. Meisjes gaven ze dan ook veel vaker dan jongens. Jongens gaven daarentegen veel vaker een neutrale beschrijving dan meisjes: "Die driehoeken draaiden heen en weer". En dat hing bij jongens onderling samen met de

hoogte van de testosteronwaarde: hoe hoger des te neutraler. Al met al lijkt de hoeveelheid foetaal testosteron dus een verklaring te kunnen geven voor allerlei gevonden sekseverschillen.

Hersenontwikkeling

De bouw van de hersenen en daarmee de complete manier van functioneren is geheel anders bij mannen en vrouwen. Deze geslachtsverschillen zijn al zichtbaar in de hersenen van een ongeboren baby. Zo zijn er bij een jongen minder verbindingen tussen de beide hersenhelften. Dit heeft te maken met de langzamere ontwikkeling van de hersenen bij jongens. De linker hersenhelft groeit bij alle baby's langzamer dan de rechter, maar bij jongens is dit nog sterker het geval. Het testosteron in het bloed van een jongen heeft namelijk een vertragende werking. Het 'vrouwelijk' hormoon oestrogeen, stimuleert daarentegen een snellere groei van de hersencellen. Tijdens de groei van de hersenen probeert de rechter hersenhelft verbindingen te leggen met de linkerhelft - het corpus callosum, oftewel de hersenbalk, ontwikkelt zich. De hersenbalk brengt informatie van de logische kant van de hersenen naar de intuïtieve kant en omgekeerd. Als de rechter hersenhelft deze verbinding echter tot stand wil brengen is bij jongens de linkerhelft nog niet klaar voor aansluiting. De zenuwcellen vanuit de rechter hersenhelft kunnen dus nergens terecht, en gaan terug naar de rechterhersenhelft. Daar maken ze vervolgens nieuwe aansluitingen. Het gevolg daarvan is dat de rechter hersenhelft bij jongens meer interne verbindingen bevat en deze hersenhelft bij jongens dus beter ontwikkeld is dan bij meisjes. Aangezien de verbinding tussen de beide hersenhelften bij jongens pas later tot stand kan komen, is de hersenbalk bij meisjes uiteindelijk dikker dan die van jongens. Dit betekent dat er bij meisjes meer

communicatie mogelijk is tussen beide hersenhelften. Misschien verklaart dit waarom vrouwen zich beter kunnen uitdrukken, vooral als het gaat om subtiele, emotionele aspecten, en waarom zij in de supermarkt in staat zijn een boodschappenlijstje te onthouden, een praatje met de buurvrouw te maken en tegelijkertijd op hun kleine peuter te letten. Volgens gezinstherapeut Steve Biddulph kan de 'slechte' communicatie tussen beide hersenhelften bij jongens tevens een verklaring zijn voor het feit dat jongens over het algemeen graag apparaten uit elkaar halen en vervolgens alle onderdelen laten slingeren. In de interviews met de leid(st)ers sneed ik dit onderwerp aan. Twee van de vijf geïnterviewden zagen duidelijk op de groepen terug dat jongens graag dingen uit elkaar halen: "Ja, alles moet uit elkaar. De blokjes, de huisjes. Dan heb je iets leuk neergezet en dan gaat het er weer allemaal uit." De ander vertelde: "Autootjes moeten de deurtjes gelijk open. Nou dat zie je meisjes geloof ik nooit doen. Tenminste, niet in eerste instantie. Dat moet dan per ongeluk een keertje gebeuren." Het onderzoekende karakter van jongens herkennen deze twee leidsters dus duidelijk, maar dat ze er niet in slagen hetgeen weer in elkaar te zetten, ziet de groepsleiding niet zo zeer terug. Ik denk persoonlijk ook dat dit meer leeftijdsafhankelijk is dan dat het met de hersenstructuur van de seksen te maken heeft. Ik denk dat hoe ouder een kindje is, hoe gemakkelijker hij/zij erin slaagt iets weer in elkaar te zetten na het uit elkaar gehaald te hebben.

Taalontwikkeling

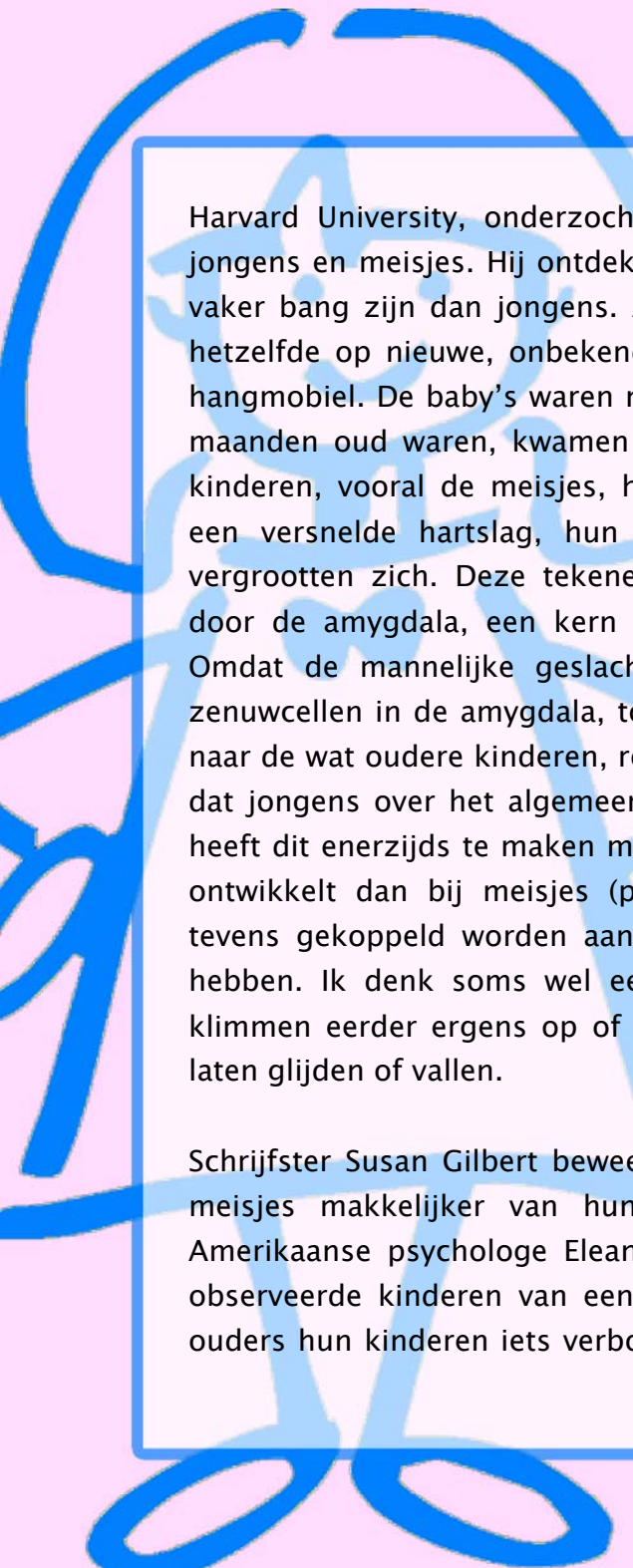
Het zogenaamde spraakcentrum bevindt zich in de linkerhelft van de hersenen. Deze hersenhelft ontwikkelt zich, zoals ik al aangaf, eerder bij meisjes aangezien het 'vrouwelijke' hormoon de groei van de hersencellen stimuleert. De langzamere

groeï van de linkerhersenhelft bij jongens heeft dus mede tot gevolg dat jongentjes over het algemeen later leren praten dan meisjes. Uit onderzoek is gebleken dat meisjes drie woorden kunnen zeggen als ze tien maanden zijn, terwijl jongentjes van deze leeftijd maar één woord kunnen zeggen. Op de leeftijd van tien maanden beschikt de helft van de meisjes over een vocabulaire van 56 woorden, terwijl de helft van alle jongens maar zo'n 28 woorden kan zeggen. Dit verschil is ook terug te zien in de passieve woordenschat van kinderen. De passieve woordenschat bestaat uit de woorden die kinderen wel begrijpen, maar (nog) niet zelf gebruiken. De helft van de meisjes van 16 maanden oud begrijpen al 206 woorden, hoewel de helft van de jongentjes van deze leeftijd 'slechts' 134 woorden begrijpt. Op de leeftijd van ongeveer twintig maanden maken de jongens echter een inhaalslag.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

In sociaal opzicht gedragen jonge meisjes zich anders dan jonge jongetjes. Sociale contacten onderhouden is heel belangrijk voor meisjes, en zelfs als ze pas drie zijn hebben veel meisjes een 'beste vriendin'. Het is belangrijk voor meisjes 'erbij te horen'. Meisjes zien andere kinderen meer als individu en 'beoordelen' anderen dan ook individueel. Ze zullen daarom eerder dan jongens andere kindjes buitensluiten die ze niet aardig vinden. Jongens zijn daarentegen meer groepsgericht. Zij betrekken anderen makkelijker in hun spel.

Als we kijken naar angst, zijn er eveneens verschillen op te merken tussen jongens en meisjes. Het idee heerst dat jongens 'stoer' moeten zijn. Als jongens hun angsten tonen zijn ze snel 'verwijfd' of een 'watje'. Jongens geven dan ook minder snel toe dat ze ergens bang voor zijn. Jerome Kagan, hoogleraar psychologie aan de

Harvard University, onderzocht over een periode van een aantal jaren angst bij jongens en meisjes. Hij ontdekte dat meisjes, zelfs als ze nog maar heel klein zijn, vaker bang zijn dan jongens. Als heel jonge baby reageerden jongens en meisjes hetzelfde op nieuwe, onbekende prikkels zoals sterke geuren of een felgekleurde hangmobiel. De baby's waren nieuwsgierig maar niet bang. Toen ze echter veertien maanden oud waren, kwamen er al duidelijke verschillen naar voren. De bangere kinderen, vooral de meisjes, hadden meer stresshormonen in hun bloed, hadden een versnelde hartslag, hun gezicht stond meer gespannen, en hun pupillen vergrootten zich. Deze tekenen zijn uitingen van angst, die veroorzaakt worden door de amygdala, een kern in de hersenen die angst registreert en aanstuurt. Omdat de mannelijke geslachtshormonen een kalmerend effect hebben op de zenuwcellen in de amygdala, tonen jongens inderdaad minder angst. Als we kijken naar de wat oudere kinderen, rond de 3 tot 4 jaar, viel me tijdens het observeren op dat jongens over het algemeen ook wat 'onbenulliger' zijn in hun spel. Natuurlijk heeft dit enerzijds te maken met hun motorische ontwikkeling die zich minder snel ontwikkelt dan bij meisjes (paragraaf 'Motorische ontwikkeling'), maar het kan tevens gekoppeld worden aan het feit dat jongens minder (snel) angstgevoelens hebben. Ik denk soms wel eens dat jongens minder gevaren lijken te zien. Ze klimmen eerder ergens op of maken 'gevaarlijke' constructies waar ze zich vanaf laten glijden of vallen.

Schrijfster Susan Gilbert beweert dat één van de grootste genderverschillen is dat meisjes makkelijker van hun fouten leren dan jongens. Observaties van de Amerikaanse psychologe Eleanor Maccoby ondersteunen deze bewering. Maccoby observeerde kinderen van een jaar oud in de wachtkamer van de dokter. Als de ouders hun kinderen iets verboden hadden, gingen de jongetjes vaak door, hoewel

de meisjes over het algemeen gehoorzaamden. De vraag ontstond of er misschien een verband bestaat tussen het gehoorzamen en het geheugen van kinderen. Er bestaat een klassiek experiment dat het geheugen en de impulscontrole van acht maanden oude, kruipende baby's test. Uit het onderzoek bleek dat hoe ouder de kinderen waren, hoe beter hun geheugen functioneerde. Meisjes boekten echter wel sneller vooruitgang dan jongens. Het niet gehoorzamen van jongetjes kan dus mogelijk komen doordat ze een waarschuwing snel weer vergeten zijn.

Een ander verschil in de sociaal-emotionele ontwikkeling is dat meisjes geneigd zijn zich stilletjes terug te trekken wanneer ze zich in een groep niet op hun gemak voelen. Jongens daarentegen gaan een hoop herrie maken en rennen veel in het rond. Deze bewering sluit aan bij de opvatting dat meisjes meer internaliserend, en jongens meer externaliserend zijn. Jongens kunnen zomaar in woede uitbarsten, helemaal uit hun dak gaan, of buiten zichzelf raken. Doordat de verbinding tussen beide hersenhelften bij jongetjes smaller is kan deze eerder verbroken worden bij spanning - de balk wordt als het ware geblokkeerd. Daardoor kan een jongen ineens uit één hersenhelft reageren en compleet in zijn emoties blijven hangen.

Spelontwikkeling

Ortho/klinisch pedagoge drs. Josje Bröker-van Dijke heeft zich eveneens verdiept in de verschillen tussen jongens en meisjes. Zij interviewde daarom leidsters van kinderdagverblijven. In het artikel 'Roze of blauwe muisjes' schrijft zij dat leidsters sekseverschillen voornamelijk terugzien in het gedrag van kinderen. "Jongens maken veel meer herrie. Botsen met het speelgoed overal tegenaan. Zijn ongeduriger." Dit ongedurige gedrag zag je volgens de leidsters bijvoorbeeld terug

bij het tekenen: “Jongens zetten één kras op het papier, en klaar!”. Dit is iets wat ook tijdens mijn observaties duidelijk te zien was. Over het algemeen waren de jongens sneller klaar met tekenen. Er is dus vaak niet zozeer een verschil in het soort speelgoed waar jongens en meisjes graag mee spelen, maar meer in de manier waarop beide seksen omgaan met het spelmateriaal. Zo spelen zowel jongens als meisjes met auto’s. Het verschil is echter dat jongens niet alleen rijden met auto’s, zoals meisjes doorgaans wel doen, maar er ook mee botsen en ermee op de grond slaan. Een ander voorbeeld is het spelen met poppen: jongens spelen net als meiden ook met poppen maar gaan meer ontdekken hoe deze in elkaar zitten. Ze willen bijvoorbeeld de armen en benen en het hoofd eraf trekken, terwijl meisjes eindeloos kunnen tutten door ze aan en uit te kleden.

Ook lijkt het erop dat meisjes meer geneigd zijn om jongere kinderen bij hun spel te betrekken. Meisjes zijn veel verzorgender dan jongens en zijn ook vaak meer geïnteresseerd in baby’s.

Een ander verschil in de spelontwikkeling van jongens en meisjes is dat jongens bij het spelen meer ruimte in beslag nemen. Ze bewegen meer dan meisjes en hebben veel meer energie. Eén van de oorzaken hiervan is het mannelijk hormoon testosteron. Dit hormoon zet aan tot actie en beweging. De leid(st)ers die ik geïnterviewd heb herkenden dit verschil heel goed. Jongens kunnen niet lang stilzitten en hebben een enorme behoefte te bewegen. De groepsleiding vindt het daarom erg belangrijk dat jongens de mogelijkheid krijgen zich uit te leven. “Meisjes ook hoor, maar jongens hebben het meer nodig heb ik het idee”, aldus een leidster. De tuin is daarvoor de aangewezen locatie. Hier kunnen kinderen rennen, schreeuwen en stoeien zonder andere kinderen tot last te zijn. In de gesprekken

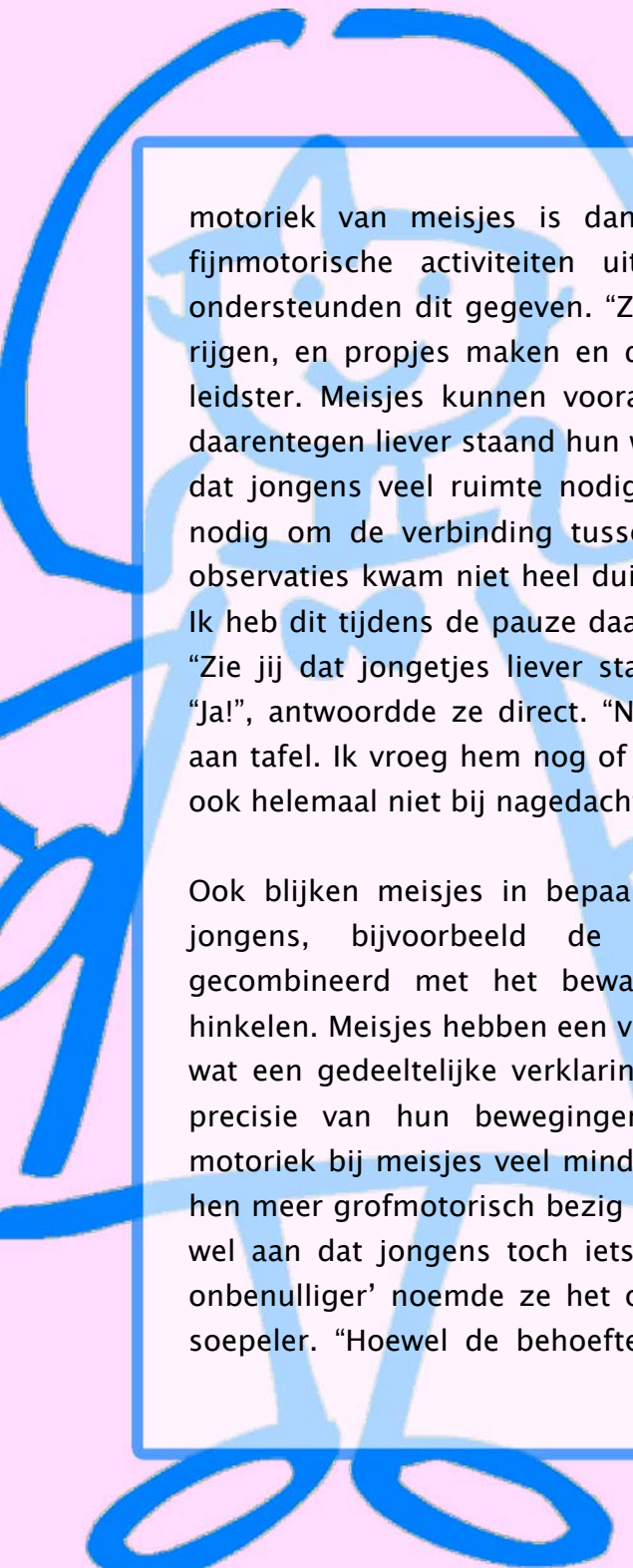
kwam ook naar voren dat jongens drukker zijn wanneer ze samen zijn. Meerdere malen werd gezegd dat jongens elkaar snel 'ophitsen'. Meisjes zijn onderling over het algemeen rustiger, en dan voornamelijk qua geluid. Meisjes kunnen ook wel druk bezig zijn, maar maken minder lawaai. Hanneke Poot – van der Windt ondersteunt deze gedachte: "Meisjes spelen in een rustig tempo en maken niet zoveel geluid."

Een ander interessant verschil is dat jongens over het algemeen 'ruwer' in hun spel zijn dan meisjes. Zo blijken jongens van blokken hogere bouwwerken te maken, omdat ze het geweldig vinden als de toren op een gegeven moment neerklettert. Meisjes blijven daarom juist liever wat dichter bij de grond. Als je jonge kinderen een stuk klei geeft, dan gaan de meeste meisjes er iets van maken, terwijl jongentjes er mee gaan slaan en hun vingers en duimen erin duwen. Jongentjes gaan dus experimenteren met het materiaal.

Tot slot lijken jongens over het algemeen minder geconcentreerd in hun spel. Enkele leid(st)ers gaven dit aan tijdens het interview. Jongens moeten altijd ontladen, en kunnen niet lang stilzitten. De spelactiviteiten zijn hierdoor vaak korter. De leidsters die Josje Bröker-van Dijke interviewde noemden dit gedrag ongedurigheid. Dit was volgens hen onder andere te zien aan het snelle 'afraffelen' van tekeningen, zoals ik al eerder benoemde.

Motorische ontwikkeling

Meisjes blijken meer vanuit de ellebogen te werken en jongens vanuit de schouders. Hierdoor is het voor jongens moeilijker secuur te werken, dan voor meisjes. De fijne

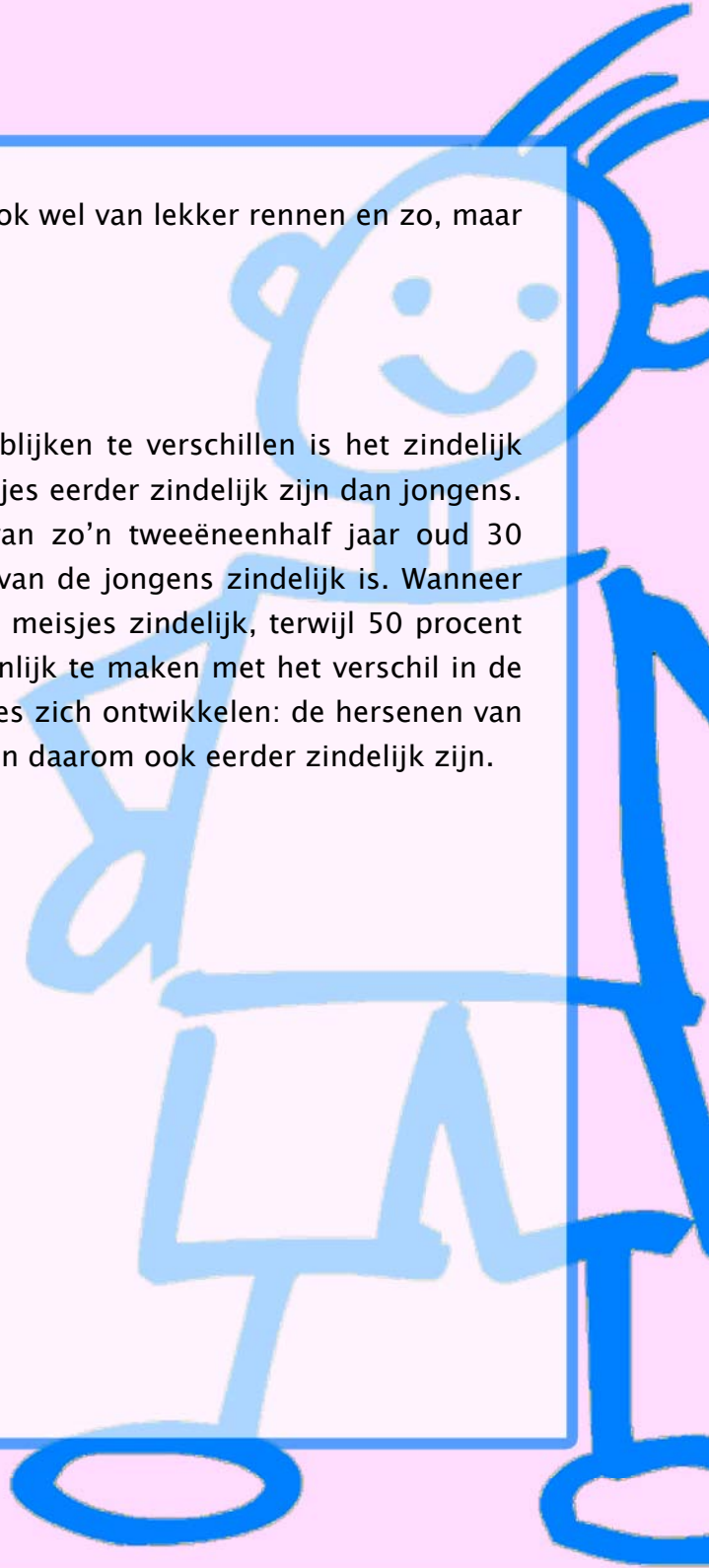
motoriek van meisjes is dan ook beter. Ze zijn op jongere leeftijd in staat fijnmotorische activiteiten uit te voeren. Alle geïnterviewde groepsleid(st)ers ondersteunden dit gegeven. “Ze zijn beter en eerder ontwikkeld in knippen, kralen rijgen, en propjes maken en dergelijke. Meisjes willen dit ook eerder”, aldus een leidster. Meisjes kunnen vooral zittend zeer nauwkeurig werken. Jongens maken daarentegen liever staand hun werkjes. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat jongens veel ruimte nodig hebben om te kunnen bewegen. Veel bewegen is nodig om de verbinding tussen beide hersenhelften te stimuleren. Tijdens mijn observaties kwam niet heel duidelijk naar voren dat jongetjes liever staand werken. Ik heb dit tijdens de pauze daarom eens nagevraagd bij een leidster. Ik vroeg haar: “Zie jij dat jongetjes liever staand hun werkjes doen, en meisjes liever zittend?”. “Ja!”, antwoordde ze direct. “Net nog. Een jongetje smeerde zijn boterham staand aan tafel. Ik vroeg hem nog of hij wilde gaan zitten”, aldus de leidster. “Ik heb daar ook helemaal niet bij nagedacht”, voegde ze er lachend aan toe.

Ook blijken meisjes in bepaalde grofmotorische vaardigheden beter te zijn dan jongens, bijvoorbeeld de vaardigheden waarbij voetbewegingen worden gecombineerd met het bewaren van evenwicht, zoals bij touwtjespringen en hinkelen. Meisjes hebben een voorsprong op jongens in hun algemene ontwikkeling, wat een gedeeltelijke verklaring kan zijn voor hun betere evenwichtsgevoel en de precisie van hun bewegingen. De geïnterviewde groepsleiding ziet de grove motoriek bij meisjes veel minder terug dan de fijne motoriek. Jongens zijn volgens hen meer grofmotorisch bezig en zijn een stuk uitbundiger. Een leidsters gaf echter wel aan dat jongens toch iets stijver en houderiger zijn over het algemeen, ‘iets onbenulliger’ noemde ze het ook wel. Meisjes bewegen volgens haar meestal wat soepeler. “Hoewel de behoefte aan grofmotorische vaardigheden bij jongens wel

groter is”, aldus de leidster. “Meisjes houden ook wel van lekker rennen en zo, maar daar moet je ze toch wel meer toe uitnodigen.”

Zindelijkheid

Een ander gebied waarop jongens en meisjes blijken te verschillen is het zindelijk worden. De meeste ouders merken op dat meisjes eerder zindelijk zijn dan jongens. Uit een onderzoek bleek dat op de leeftijd van zo'n tweeënehalf jaar oud 30 procent van de meisjes en slechts 15 procent van de jongens zindelijk is. Wanneer de kinderen drie jaar zijn is 70 procent van de meisjes zindelijk, terwijl 50 procent van de jongens zindelijk is. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het verschil in de mate waarin de hersenen van jongens en meisjes zich ontwikkelen: de hersenen van meisjes zijn eerder 'volwassen' en meisjes zullen daarom ook eerder zindelijk zijn.

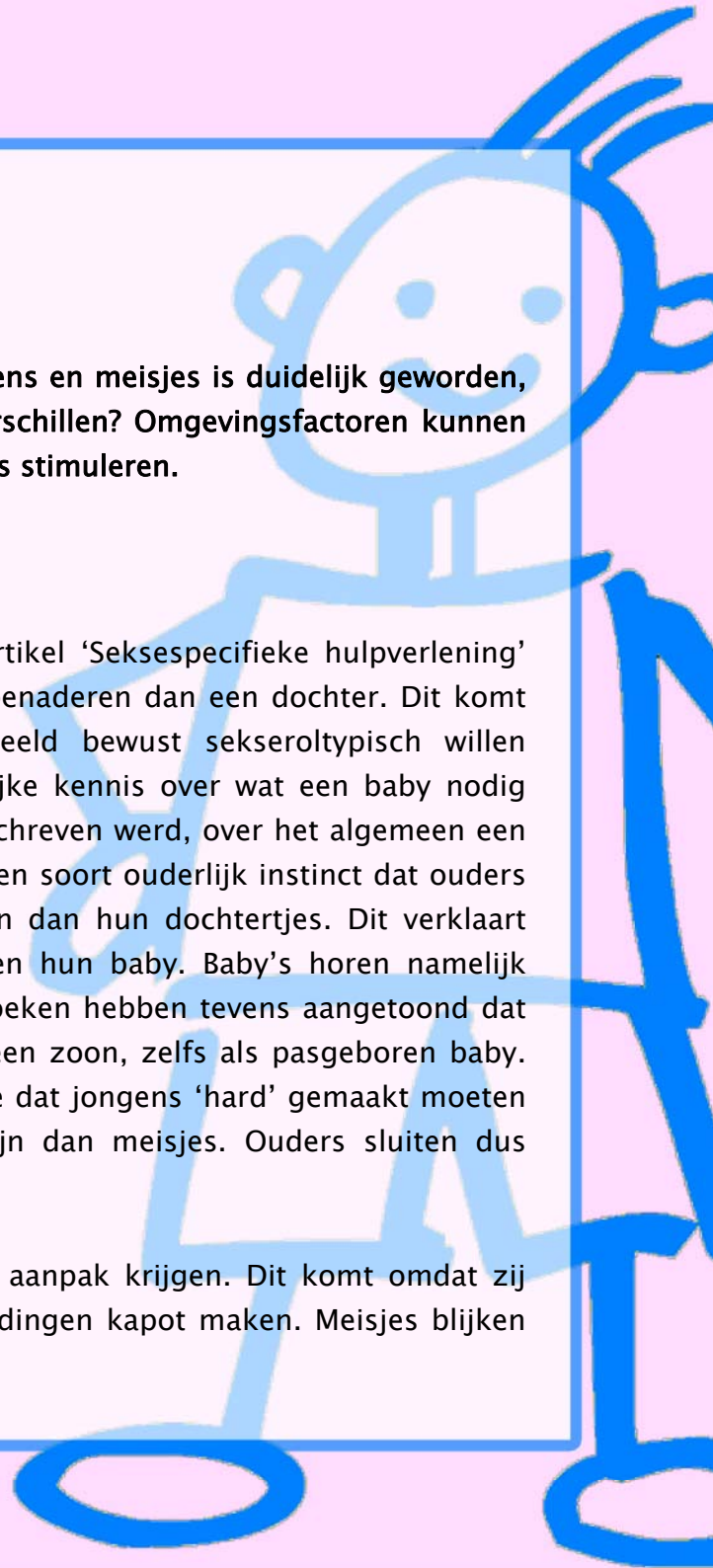
De wereld om het kind heen

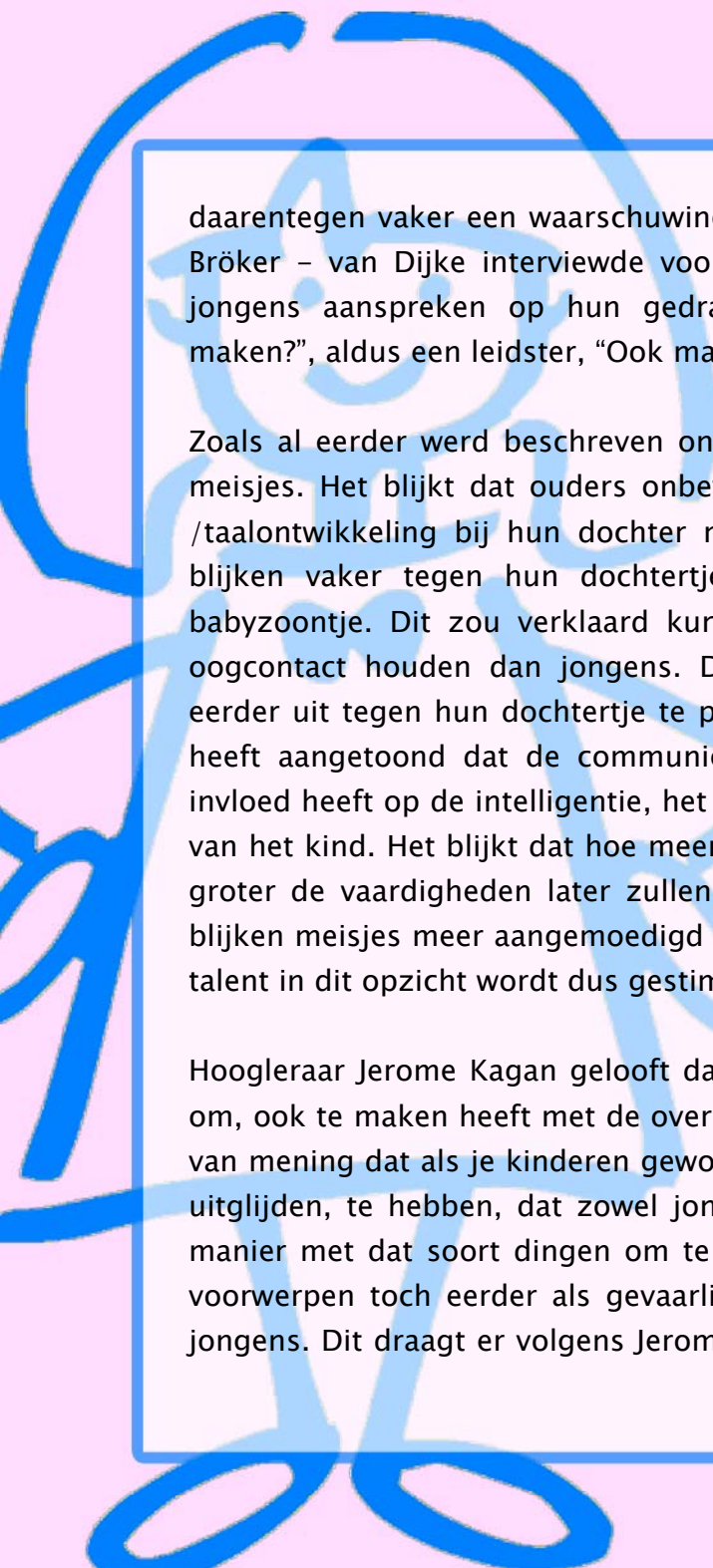
Dat er enorm veel verschillen zijn tussen jongens en meisjes is duidelijk geworden, maar hoe gaat de omgeving om met deze verschillen? Omgevingsfactoren kunnen sekseverschillen behoorlijk beïnvloeden en zelfs stimuleren.

Verschillen in de opvoeding

Psychologe Martine Delfos beschrijft in het artikel 'Seksespecifieke hulpverlening' dat gebleken is dat ouders een zoon anders benaderen dan een dochter. Dit komt niet doordat ouders hun kinderen bijvoorbeeld bewust sekseroltypisch willen opvoeden, maar het hangt samen met innerlijke kennis over wat een baby nodig heeft. Zo blijken jongetjes, zoals al eerder beschreven werd, over het algemeen een minder gevoelige huid te hebben. Het is dus een soort ouderlijk instinct dat ouders hun jongensbaby's sneller steviger vastpakken dan hun dochtertjes. Dit verklaart eveneens waarom ouders hoger spreken tegen hun baby. Baby's horen namelijk hogere tonen beter dan lagere tonen. Onderzoeken hebben tevens aangetoond dat ouders een dochter veel meer knuffelen dan een zoon, zelfs als pasgeboren baby. Dit zou te maken kunnen hebben met het idee dat jongens 'hard' gemaakt moeten worden, of dat ze fysiek minder gevoelig zijn dan meisjes. Ouders sluiten dus intuïtief aan bij de behoeften van hun kind.

Daarbij blijkt dat jongens vaak een strengere aanpak krijgen. Dit komt omdat zij meer willen ontdekken en in hun spel eerder dingen kapot maken. Meisjes blijken

daarentegen vaker een waarschuwing te krijgen dan jongens. De leidsters die Josje Bröker – van Dijke interviewde voor haar artikel gaven tevens aan dat ze eerder jongens aanspreken op hun gedrag. “Misschien omdat jongens meer rommel maken?”, aldus een leidster, “Ook maken ze veel meer herrie dan meisjes.”

Zoals al eerder werd beschreven ontwikkelt taal zich bij jongens wat later dan bij meisjes. Het blijkt dat ouders onbewust op dit verschil inspelen door de spraak-/taalontwikkeling bij hun dochter meer te stimuleren dan bij hun zoon. Ouders blijken vaker tegen hun dochtertje te praten als ze baby is, dan tegen hun babyzoontje. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat meisjes langer oogcontact houden dan jongens. Dit gegeven nodigt volwassenen waarschijnlijk eerder uit tegen hun dochtertje te praten en te lachen. Een Amerikaans onderzoek heeft aangetoond dat de communicatie die er tussen ouder en kind plaatsvindt invloed heeft op de intelligentie, het academisch succes, en de sociale vaardigheden van het kind. Het blijkt dat hoe meer woorden ouders tot hun kinderen richten, hoe groter de vaardigheden later zullen zijn op deze gebieden. Ook in peuterklassen blijken meisjes meer aangemoedigd te worden in hun taalverwerving: hun natuurlijk talent in dit opzicht wordt dus gestimuleerd.

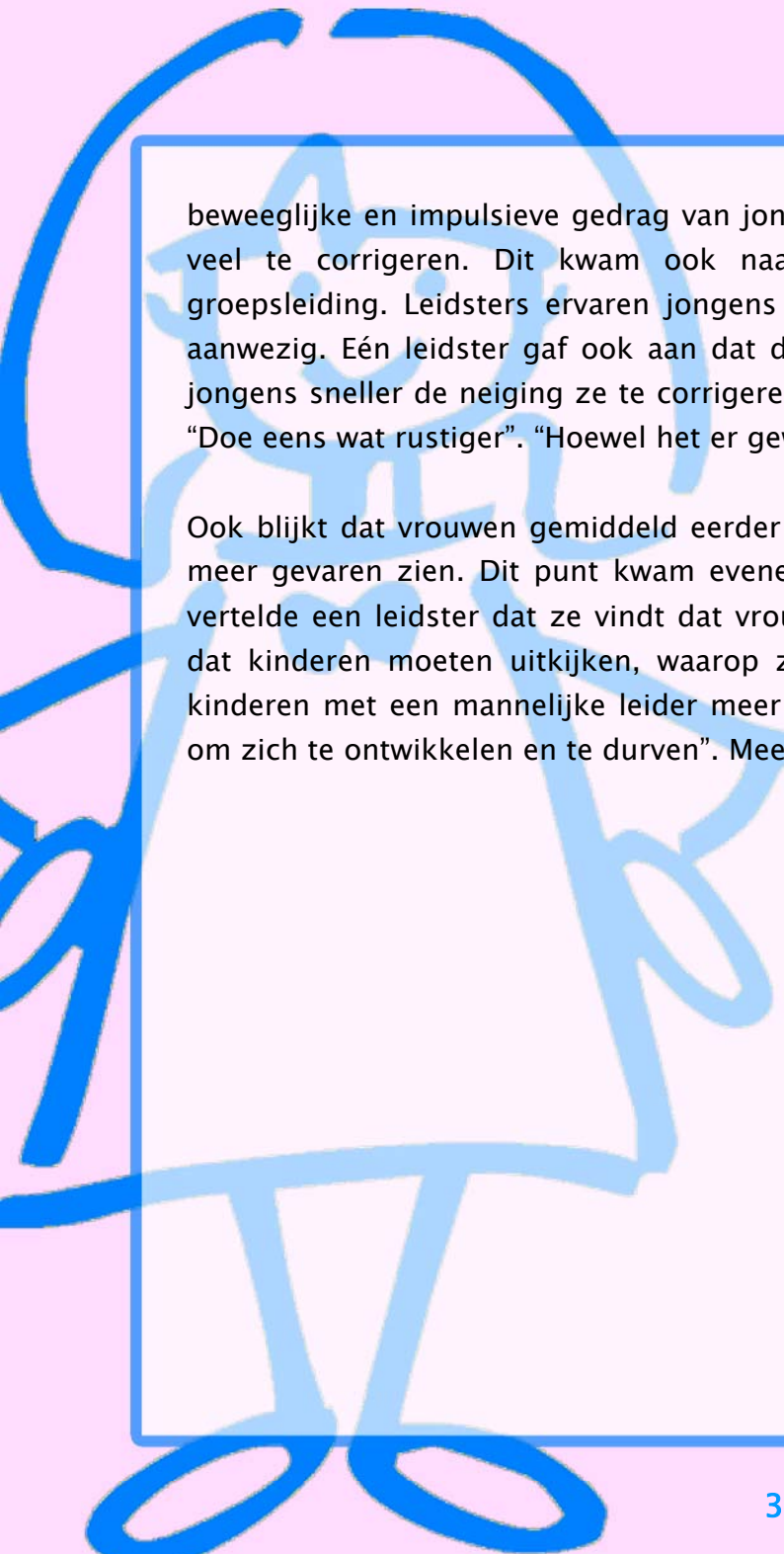
Hoogleraar Jerome Kagan gelooft dat angst in meisjes, buiten biologische factoren om, ook te maken heeft met de overbezorgdheid van volwassenen. De hoogleraar is van mening dat als je kinderen gewoon toestaat normale ervaringen, zoals vallen en uitglijden, te hebben, dat zowel jongens als meisjes dan leren op een natuurlijke manier met dat soort dingen om te gaan. Het blijkt echter dat ouders situaties of voorwerpen toch eerder als gevaarlijk of ongepast ervaren voor meisjes dan voor jongens. Dit draagt er volgens Jerome Kagan absoluut aan bij dat meisjes angstiger

zijn aangezien ouders meegeven dat ze dat ook 'moeten zijn'. Dat bang zijn echt een beetje 'vrouw eigen' is, kwam ook terug in de interviews met de groepsleiding. Hier kom ik in de volgende paragraaf op terug.

Psychologe Gisela Preuschoff beschrijft in haar boek 'Meisjes, hoe voed je ze op?' een leuk onderzoek waarbij vaders samen met hun zoon of dochtertje een puzzel legden. Opmerkelijk was dat wanneer jongens boos werden omdat het hen niet lukte de puzzel te leggen, vaders deze woede negeerden en samen met hun zoon aan een oplossing werkten. Als meisjes daarentegen begonnen te huilen, dan troostten de vaders hun dochters met uitspraken als "Het geeft niet schatje". Daarbij kwam dat vaders hun dochters ook veel meer hielpen. Het gevolg hiervan is volgens Gisela Preuschoff dat kleine meisjes zo op de langere termijn minder moeite zullen doen voor dingen.

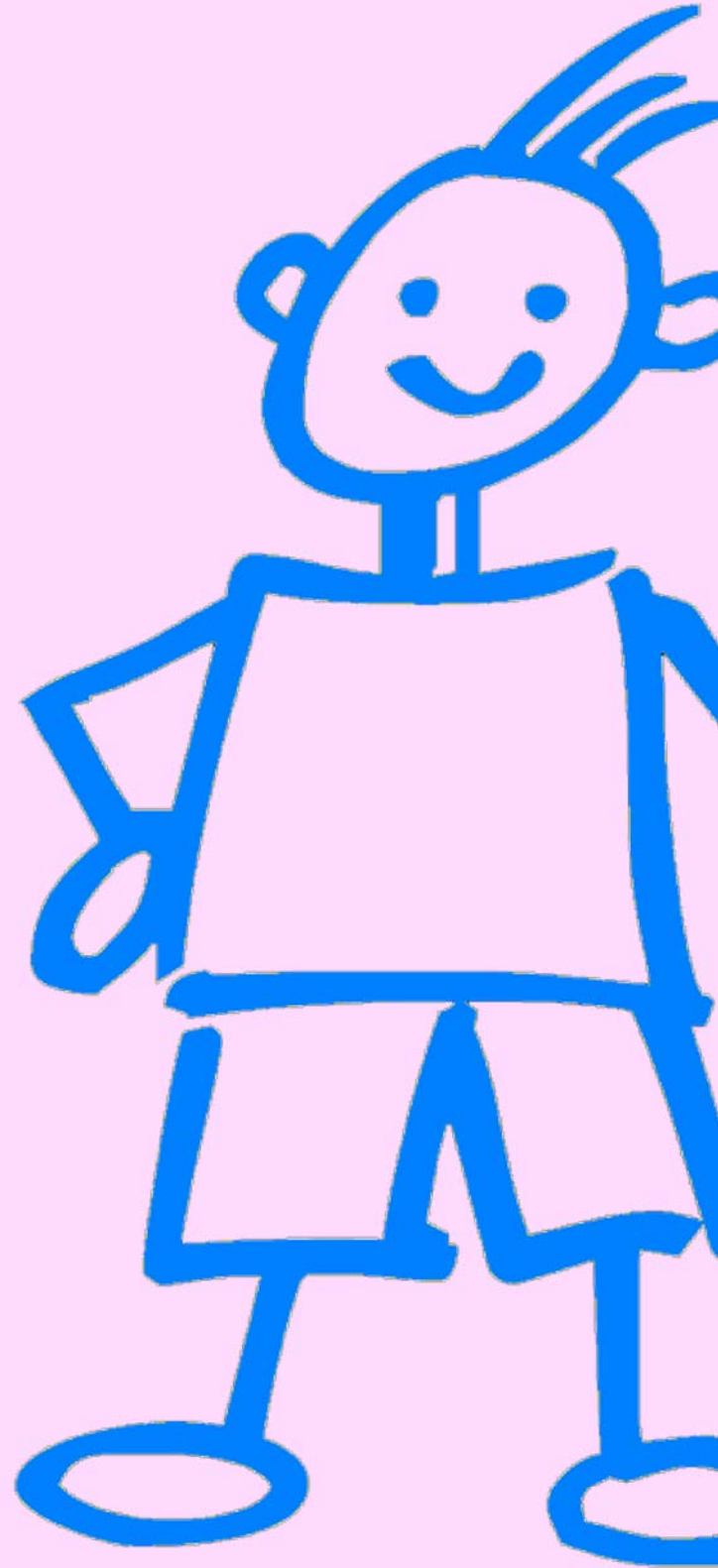
Gendersverschillen binnen groepsleiding

Van jongs af aan hebben kinderen voornamelijk met vrouwen te maken. Het consultatiebureau, het kinderdagverblijf, de peuterspeelzaal, de onderbouw van het basisonderwijs: het zijn allemaal voorzieningen waar voornamelijk vrouwen werkzaam zijn. Psycholoog en tevens pedagoog Louis Tavecchio vindt dit geen ideale situatie. Jongetjes hebben volgens hem mannen in hun leven nodig om hun mannelijke identiteit te ontwikkelen. Als deze niet of onvoldoende aanwezig zijn, bestaat de kans dat jongens zich af gaan zetten tegen vrouwelijk gedrag. Niet-vrouw-zijn is in hun ogen dan namelijk man-zijn. Opgroeien tussen vrouwen leidt dus niet tot 'verwijfd' gedrag, maar vaak juist tot extreem machogedrag volgens Louis Tavecchio. Volgens Tavecchio hebben vrouwen meer moeite met het

beweeglijke en impulsieve gedrag van jongens en hebben ze de neiging om hen te veel te corrigeren. Dit kwam ook naar voren tijdens de interviews met de groepsleiding. Leidsters ervaren jongens over het algemeen snel als druk en erg aanwezig. Eén leidster gaf ook aan dat dit echt haar zwakke punt is. Ze heeft bij jongens sneller de neiging ze te corrigeren met uitspraken als “Oh dat mag niet” of “Doe eens wat rustiger”. “Hoewel het er gewoon bij hoort”, aldus de leidster.

Ook blijkt dat vrouwen gemiddeld eerder ingrijpen dan mannen en gemiddeld ook meer gevaren zien. Dit punt kwam eveneens in enkele gesprekken ter sprake. Zo vertelde een leidster dat ze vindt dat vrouwen voorzichtiger zijn en eerder zeggen dat kinderen moeten uitkijken, waarop zij vervolgde: “Ik kan me voorstellen dat kinderen met een mannelijke leider meer vrijheid krijgen en meer de mogelijkheid om zich te ontwikkelen en te durven”. Meer leidsters dachten er zo over.

Een adequate aanpak

Op veel terreinen komen jongens en meisjes overeen – er zijn veel overlappingsen in gedrag – maar ook enorm veel verschillen welke uitgebreid beschreven zijn in dit handboek. Op deze verschillen kan positief worden ingespeeld met grenzen en stimulansen. Werken met gevoel voor sekseverschillen gaat uit van gelijkwaardige kansen voor jongens en meisjes, maar houdt ook rekening met de verschillende behoeften van beide seksen. In dit hoofdstuk worden concrete handvatten gegeven om op een pedagogisch verantwoorde wijze om te gaan met sekseverschillen.

Aansluiten bij de behoeften van jongens

OMDAT JONGENS VAAK...

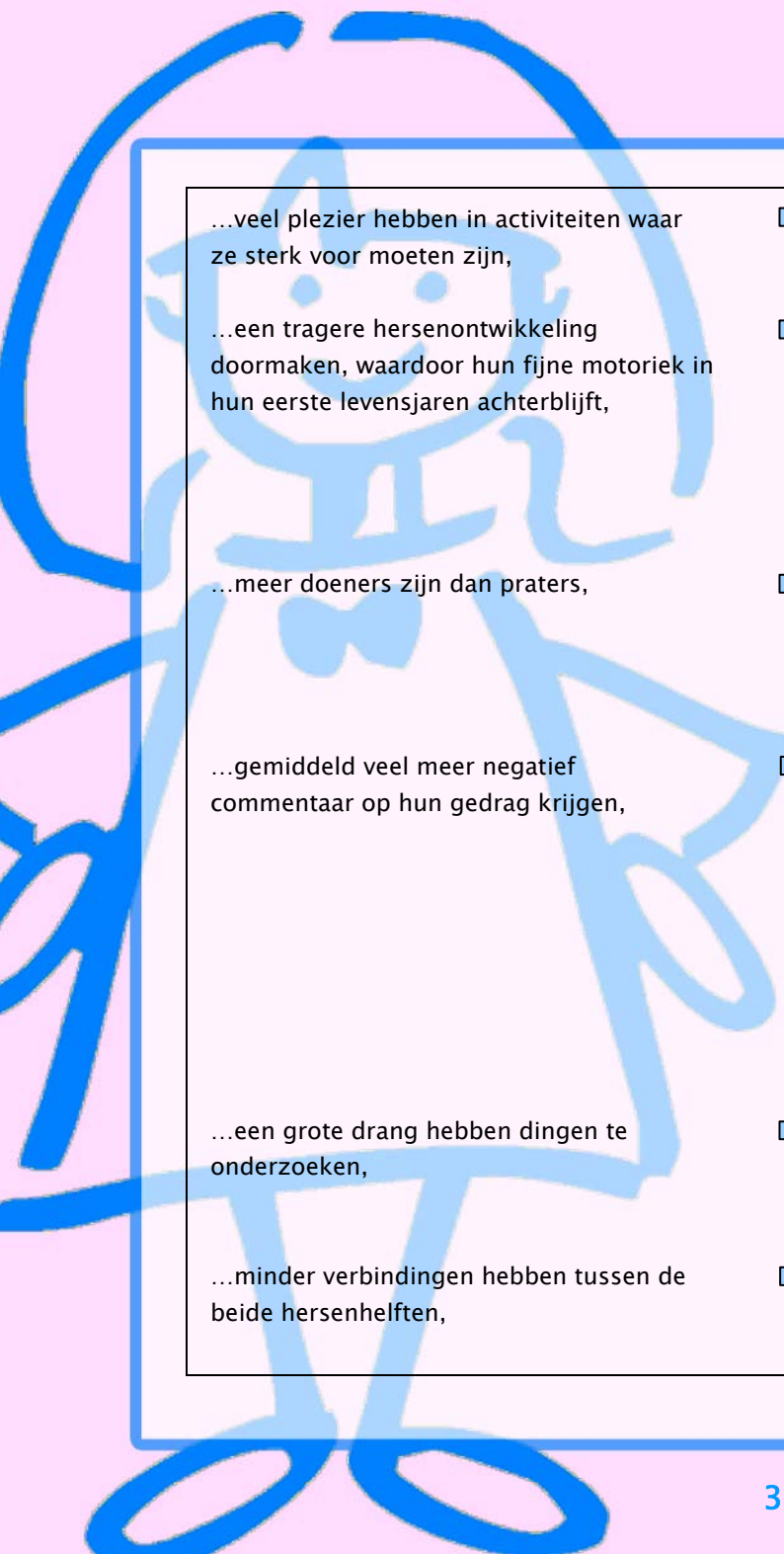
...bruisen van energie,

...minder goed in staat zijn zich langere tijd te concentreren,

IS HET GOED DAT WIJ...

➡ ...hen voldoende tijd en ruimte geven om te bewegen. Creëer een ruimte waar ze zich flink uit kunnen leven zonder dat ze andere kinderen erg storen. De buitenruimtes zijn hiervoor ideaal! Laat ze heerlijk rennen, fietsen, klauteren en schreeuwen. Ook het nadoen van motorgeluiden of (wilde) dieren geven de ruimte aan hun energie.

➡ ...knutsel-, teken- en puzzelactiviteiten afwisselen met activiteiten waarbij ze zich kunnen uitleven: rennen, springen, met een bal spelen, klimmen, etc.

...veel plezier hebben in activiteiten waar ze sterk voor moeten zijn,

...een tragere hersenontwikkeling doormaken, waardoor hun fijne motoriek in hun eerste levensjaren achterblijft,

...meer doeners zijn dan praters,

...gemiddeld veel meer negatief commentaar op hun gedrag krijgen,

...een grote drang hebben dingen te onderzoeken,

...minder verbindingen hebben tussen de beide hersenhelften,

⇒ ...ze laten sjouwen met dingen als stenen, zand en takken.

⇒ ...ze uitnodigen tot knutselactiviteiten. Deze zijn nodig om de fijne motoriek van jongetjes te stimuleren. Bedenk wel dat hun grove motoriek veel beter is ontwikkeld en zij snel gefrustreerd worden als je iets van hen verwacht dat gewoonweg niet lukt.

⇒ ...hen niet forceren tot een gesprekje. Een gesprekje komt sneller op gang wanneer je iets met ze gaat doen, hiermee win je hun vertrouwen.

⇒ ...proberen hun impulsiviteit en dadendrang zodanig te corrigeren dat ze plezier blijven houden in uitdagingen. Als we hen alleen maar dingen verbieden, worden ze daar op een gegeven moment gek van, gaan ze steeds meer hun eigen gang, en worden ze Oost-Indisch doof voor alle correcties. Verbied dus niet iets botweg, maar geef ze een alternatief.

⇒ ...voor speelgoed en spullen zorgen die ze uit elkaar mogen halen of kapot mogen maken.

⇒ ...hen al vanaf hun eerste jaar voorlezen, verhalen vertellen, veel met hen praten en dingen uitleggen.

...meer behoefte hebben aan duidelijke regels,

...iets meer tijd nodig hebben dan meisjes om te realiseren wat jij wilt en dat te koppelen aan hun gedrag,

...later leren praten dan meisjes,

...moeite hebben met fijnmotorische activiteiten,

...werken vanuit de schouders,

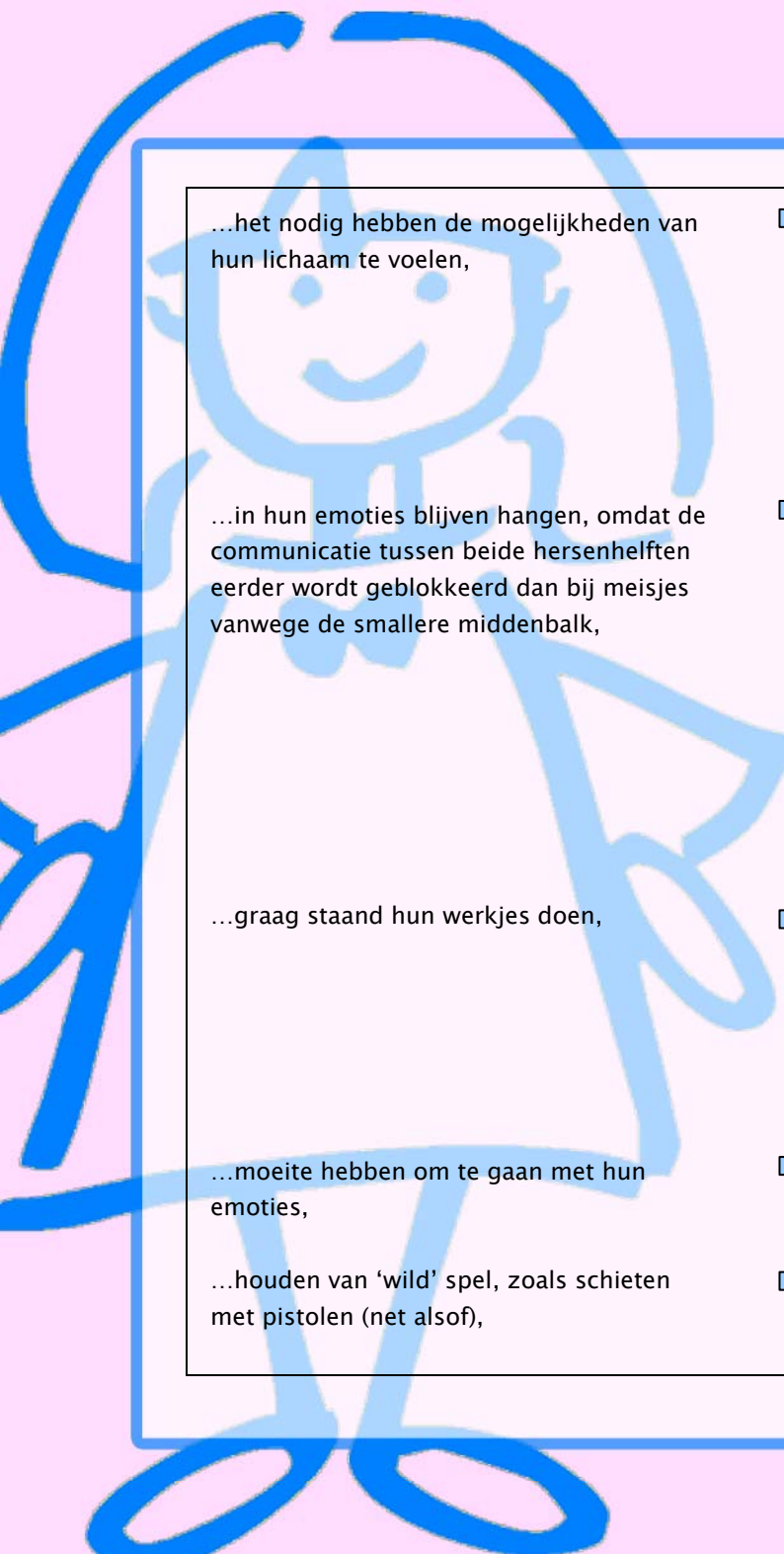
➡ ...ze ook daadwerkelijk duidelijke regels/grenzen aangeven. Hierdoor kunnen jongens ontspannen, want het is duidelijk wie de baas is.

➡ ...hen even de tijd geven om te gehoorzamen.

➡ ...de taalontwikkeling stimuleren. Wanneer baby's gaan brabbelen zijn ze toe aan het leren van verbale communicatie. Met een baby die brabbelt herhaal je het woordje dat hij schijnt te bedoelen. Een peuter die losse woorden zegt, zeg je een paar woordjes terug ('melk' wordt 'flesje melk'). Een kind dat twee of drie woorden achter elkaar zegt, kun je verder helpen door hem hele zinnen voor te doen. Wees dus altijd één stapje verder. Leg daarnaast ook veel dingen uit.

➡ ...ze ook eens lekker met beide handen met scheerschuim, wasco en verf laten werken. Ook het scheuren van kranten en vrij met verf en lijm experimenteren is heel uitdagend voor ze.

➡ ...ze ook met grote kwasten, sponsjes en/of verfrolletjes laten verven. Gebruik ook grote vellen papier. Jongetjes kunnen zich zo heerlijk uitleven.

...het nodig hebben de mogelijkheden van hun lichaam te voelen,

...in hun emoties blijven hangen, omdat de communicatie tussen beide hersenhelften eerder wordt geblokkeerd dan bij meisjes vanwege de smallere middenbalk,

...graag staand hun werkjes doen,

...moeite hebben om te gaan met hun emoties,

...houden van 'wild' spel, zoals schieten met pistolen (net alsof),

⇒ ...ze laten stoeien. Stoeien is een geweldig afreageerspel. Gaat het te wild, laat ze dan op hun knieën zitten, dan zit er minder kracht achter hun duwen. Stel duidelijke regels: als iemand "stop!" of "au!" roept wordt er meteen gestopt. Kussengevechten zijn ook erg leuk om te doen.

⇒ ...hen helpen hun ervaringen en emoties onder woorden te brengen. Hierdoor maak je een verbinding tussen de rechter- en linkerhersenhelft. Zo is het leuk eens een boze tekening (bv. met krijtjes punten op papier zetten) en een blijde tekening (bv. mooie ronde bewegingen tekenen) te maken. Laat de kinderen ook boos en blij kijken terwijl ze tekenen. Dit helpt hen zich in te leven.

⇒ ...ze die mogelijkheid geven door hen soms aan lagere tafeltjes te laten werken of door bij de hoge tafels gebruik te maken van een opstapkrukje. Op die manier hebben de jongens de mogelijkheid ook daadwerkelijk uit hun schouders te werken.

⇒ ...humor gebruiken. Lachen ontspant en zo kunnen heftige emoties een uitweg vinden.

⇒ ...er 'georganiseerd geweld' van maken. Speel met de oudere kinderen spelletjes als rovertje, ridders, of cowboys.

...behoefte hebben aan structuur,

⇒ ...die bieden. "Structuur is een gevolg van tot rust gekomen energie", aldus Saskya Kamps. "Dus probeer eerst maar eens mee te gaan in de impulsieve en ongeconcentreerde krachten. Maak er een feest van, een spel. Stel even geen regels in, behalve dat niemand iets stuk maakt of zichzelf of een ander pijn doet. Schreeuw, gil, spring hoog, trek gekke gezichten, zing, doe een ander kind vrolijk na. Net zolang tot ze moe zijn. Als kinderen zich geaccepteerd en gehoord/gezien voelen, zullen ze zelf ook accepteren, zien en horen."

... moeite hebben met vaardigheden waarvoor beide hersenhelften nodig zijn, zoals: praten over gevoelens, lezen, en problemen oplossen door rustig na te denken,

⇒ ...deze vaardigheden al op jonge leeftijd stimuleren. Zo is het goed met expressie te oefenen. Dit kan bijv. aan tafel: doe een spelletje waarbij je met z'n allen boos, blij of verdrietig kijkt. Kinderen leren zo hoe je uit iemands gezichtsuitdrukking gevoelens kan aflezen.

...nu eenmaal drukker zijn dan meisjes en meer beweging nodig hebben,

⇒ ...hun gedrag niet alleen maar als lastig beschouwen, maar proberen het te begrijpen en activiteiten af te stemmen op hun behoefte aan beweging.

En meisjes?

Op de behoeften van meisjes wordt over het algemeen goed ingespeeld binnen de kinderopvang. Dit zal ongetwijfeld te maken hebben met het feit dat in de

kinderopvang voornamelijk vrouwen werkzaam zijn en zij intuïtief al op de juiste wijze aansluiten bij de behoeften van meisjes. In de tabel is daarom expliciet ingespeeld op de behoeften van jongetjes. Dat neemt echter niet weg dat er ook een aantal punten in beschreven worden die tevens voor meisjes heel zinvol zijn. Zo is het voor meisjes ook goed eens minder nauwkeurig te werken en met grote vellen papier en grote kwasten aan de gang te gaan. Het is tevens goed de onderzoeksdrang, die meisjes over het algemeen in veel mindere mate hebben, te stimuleren door samen te kijken hoe voorwerpen in elkaar zitten. Meisjes kunnen ook prima meedoen met de genoemde activiteiten en zullen hier eveneens van leren en plezier in beleven, maar een feit is dat meisjes op veel gebieden gewoonweg een (kleine) voorsprong hebben op jongetjes van dezelfde leeftijd en daarom minder specifieke stimulering nodig hebben.

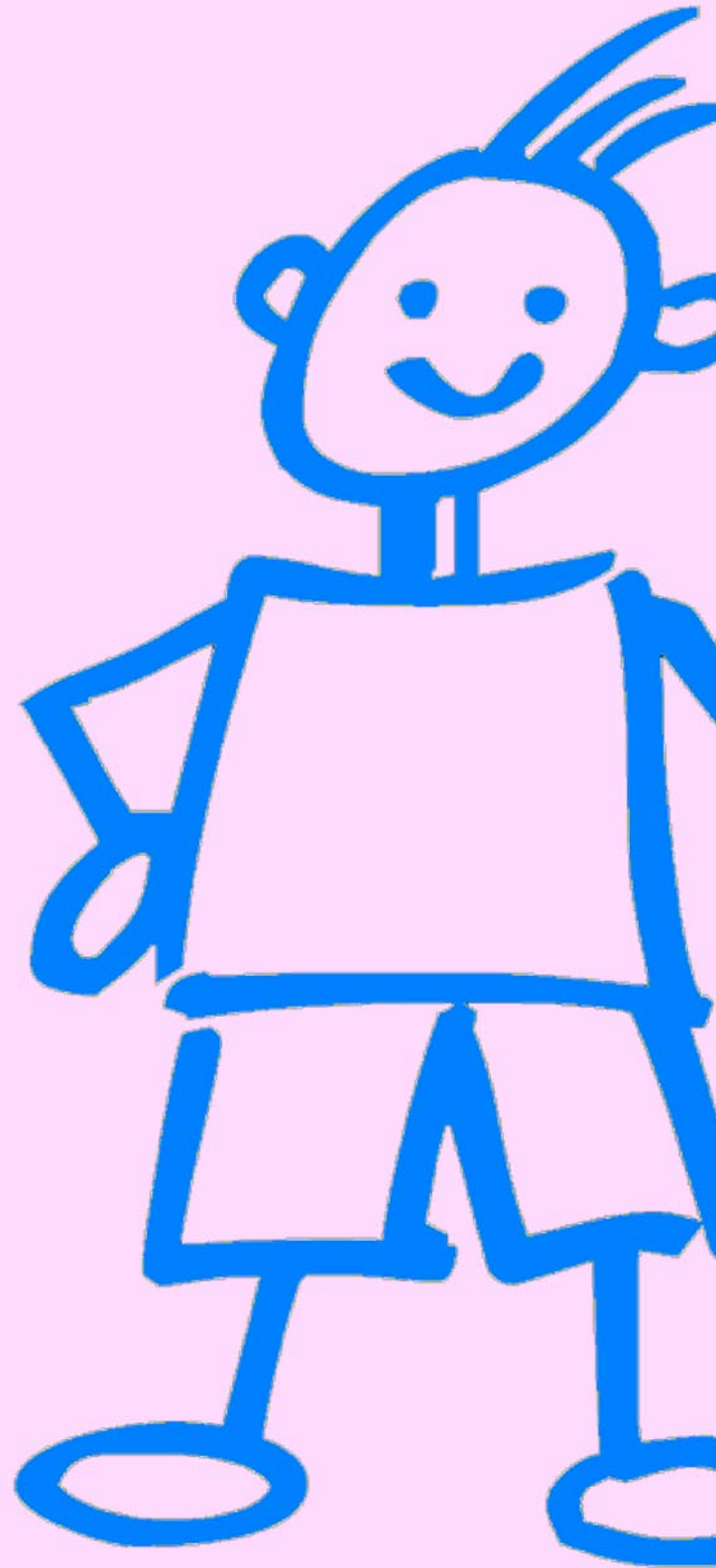
Er is wel één punt dat ik graag apart wil benoemen, namelijk:

OMDAT MEISJES VAAK...

...angstiger zijn dan jongens,

IS HET GOED DAT WIJ...

→ ...zorgen dat ze zelfvertrouwen krijgen. Haast je niet haar te helpen als iets niet goed gaat: laat het aan haar over om zelf oplossingen te vinden, of om te 'falen' en het opnieuw te proberen. Laat ze vallen en weer opstaan, net zo vaak als nodig. Deze ervaringen zijn vooral voor meisjes essentieel, omdat ze hun zelfvertrouwen en zelfverzekerdheid versterken. Daarnaast is het belangrijk, ook voor jongens, regelmatig complimentjes te geven.

Conclusie

Jongens en meisjes zijn heel verschillend en leren ook heel verschillend. Ze zijn evenveel waard, maar staan gezien hun aanleg, verschil in ontwikkeling, ervaringen die zij opdoen, de manier waarop met hen wordt omgegaan en wat er van hen wordt verwacht, voor verschillende opgaven om zich te ontwikkelen tot evenwichtige volwassenen. Jongens en meisjes vragen daarom deels om andere begeleiding en stimulering. Overigens gaat het altijd om gemiddelden. Natuurlijk heb je ook drukke en impulsieve meisjes en meegaande, rustige jongetjes. Daarnaast is het goed te beseffen dat de gerichtheid op bepaalde vlakken het vaardig worden op andere gebieden niet uitsluit, want jongens en meisjes zijn in principe tot dezelfde dingen in staat, maar via een andere weg.

“Jongens staan vaak fysiek in de wereld. Positief is hun experimenteerzucht en dadendrang, creativiteit en durf. Hun talige ontwikkeling – kunnen zeggen wat je voelt – komt vaak later en vraagt extra aandacht. Bij meisjes treden andere kwaliteiten naar voren, zoals empathische vermogens, communicatie en verbaal uitdrukkingsvermogen. De bij jongens genoemde elementen staan bij meisjes meestal minder op de voorgrond, maar ook zij kunnen die – soms met extra stimulans – ontwikkelen, net zoals jongens betere communicatie kunnen leren”, aldus deskundige Lauk Woltring.

Aanbevelingen

Biddulph, S. (1999), Jongens, hoe voed je ze op? Waarom ze zo anders zijn en hoe ze opgroeien tot gelukkige en evenwichtige mannen. Elmar, Rijswijk.

Bröker-van Dijke, J. (2004), Roze of blauwe muisjes?, Spectrum Kinderopvang, nr. 2/2004, pag. 18 en 19

Delfos, M.F. (2005), Seksespecifieke verwaarlozing. Pedagogiek in Praktijk, april 2005, 8-11

Kohnstamm, R. (2002), Kleine Ontwikkelingspsychologie, het jonge kind. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten.

Poot - van der Windt, H. (2006), Het is echt anders, werken met een jongensgroep!

Preuschoff, G. (2006), Meisjes, hoe voed je ze op? Elmar, Rijswijk.

